

ПІДХОДИ ДО ЗБАЛАНСОВАНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*Дацій Н. В., д. держ. упр., професор,
Поліський національний університет, Україна*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Роль держави щодо забезпечення розвитку регіонів у сучасному світі не обмежується лише регуляторними функціями, наприклад, такими як стимулювання економічного зростання, раціонального використання трудового потенціалу, забезпечення прогресивних зрушень у галузевій і територіальній системах, підтримки експорту продукції та послуг. Головною метою державного управління регіональним розвитком наразі стає забезпечення економічної та соціальної стабільності, захист вітчизняних виробників на світових ринках, гармонізація майнових відносин, зміцнення існуючого ладу, демократизація управління, а відтак й транзит держави в європейські та євроатлантичні структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що окремі аспекти збалансованого територіального розвитку досліджені в наукових працях вчених і практиків А. Асаула, А. Беркути, О. Гриценка, В. Гришка, В. Онищенко, С. Сташевського, С. Ушацького та інших дослідників. Проте, незважаючи на значну кількість розглянутих науковцями проблем, наразі немає загальноприйнятих підходів до збалансованого територіального розвитку в Україні.

Основний матеріал. На сьогоднішній день, незважаючи на наявне законодавство та розуміння проблем територіального соціально-економічного розвитку, не вдалося досягнути суттєвих результатів щодо зменшення регіональних диспропорцій, раціоналізації системи державного управління. Відтак, потребує розробки та впровадження у життя концепція управління процесом трансформації економіки українських регіонів у високоефективну соціально-орієнтовану ринкову економіку, становлення матеріальної бази стійкого розвитку добробуту суспільства, покращення умов життєдіяльності всіх верств населення.

Безперечно, державна регіональна політика повинна забезпечити формування оптимальної високоефективної структури господарства регіонів, яка б сприяла їхньому комплексному розвитку на основі природно-ресурсного, виробничо-економічного і науково-технічного та людського потенціалів, наявної інфраструктури, історико-культурних надбань і традицій з використанням переваг та можливостей геополітичного становища регіонів [2]. Відтак, активна державна регіональна соціально-економічна політика покликана сприяти мобілізації всіх регіональних ресурсів для забезпечення економічного зростання й

поглиблення структури економічних трансформацій у державі, зміцненню демократичних основ розвитку українського суспільства.

Пріоритетними напрямками цілеспрямованої державної регіональної економічної політики мають бути: зміцнення єдності економічного простору, розширення та поглиблення міжрегіональних економічних зв'язків, розвиток внутрішніх товарних ринків, що сприятиме зміцненню економічного потенціалу регіонів.

Зауважимо, що зміцнення єдиного економічного простору України є найважливішим завданням державного регулювання економіки регіонів, вирішення якого можливе за допомогою створення ринку капіталів, розвитку системи акціонерних компаній, фондових бірж, комерційних банків, фондів товарних і сировинних ресурсів [1].

Визначаючи найважливіші напрямки економічної політики регіону, не можна не відзначити актуальність інтеграційного процесу, адже чим тісніші економічні зв'язки з іншими регіонами й державами, тим більшою мірою самостійним і якісним буде регіональне відтворення.

До того ж, успішність реалізації економічної політики територіального розвитку багато в чому залежить від поєднання розмаїтості конкретних підходів до вирішення проблем в окремих регіонах і єдності загальних принципів функціонування ринку в межах держави [3]. При цьому, особливо доцільне формування правового й організаційного механізму вертикальних і горизонтальних взаємодій суб'єктів господарювання й органів управління, сприяння суспільному й територіальному розподілу праці, розвитку єдиного ринкового простору, розроблення заходів щодо подолання розпаду міжрегіональних господарських зв'язків.

Серед першочергових завдань регіональної економічної політики слід назвати: створення інституційних передумов до стимулювання економічного зростання; ліквідації адміністративних бар'єрів щодо розвитку підприємництва; розвиток міжтериторіального та міжнародного співробітництва, реалізація потенціалу регіональних кластерних ініціатив (у тому числі щодо спільного освоєння ресурсів); реалізація інвестиційної реформи, поліпшення інвестиційного клімату, формування системи інноваційно-зорієнтованих інвестиційних проєктів, створення низки нових інструментів інвестиційного фінансування; диверсифікація джерел фінансового забезпечення розвитку регіону, раціональне поєднання державного, місцевого, приватного та міжнародного фінансування; інноваційний розвиток агропромислового комплексу, реалізація експортного потенціалу сільськогосподарського виробництва на регіональному рівні.

Механізм державного регулювання територіального розвитку повинен гнучко поєднувати методи прямого й опосередкованого впливу на соціально-економічні процеси. Наприклад, прямим економічним

регулюванням може бути безповоротне цільове фінансування, пряма фінансова допомога, вибіркова фінансова допомога, надання премій, субвенції, прямі субсидії (дотації, доплати). Опосередкованими формами економічного регулювання можуть слугувати підйоми кредитно-грошової, податкової, амортизаційної, валютної, зовнішньоекономічної політики.

На наше переконання, найбільш ефективними механізмами забезпеченням сталого економічного розвитку будь-якого регіону України виступає органічне поєднання вітчизняного економічного потенціалу, довгострокових закордонних інвестицій з науково-експертним супроводом з боку провідних фахівців у галузі державного регулювання економіки. Але це матиме успіх лише за умов використання новітніх інтерактивних технологій залучення широкої громадськості до розробки, впровадження й моніторингу управлінських економічних стратегій. Визначальною ознакою такого підходу є спрямування об'єднаних зусиль влади, бізнесу та громадськості на збереження й розвиток потенціалу і традицій регіону задля відчутного покращення життя мешканців кожної територіальної громади.

В контексті розгляду даної проблематики, зауважимо, що на сучасному етапі розвитку економіки України та регіонів, потрібно не тільки забезпечення можливості повного аналізу економічного розвитку, але так само і забезпечення можливості складання аналізів і прогнозів у частині обґрунтування вибору основних напрямів розвитку регіонів з метою формування системи державного управління їх стійким розвитком. Для перспективного аналізу ефективності державного управління соціально-економічним розвитком регіону необхідне формування такого набору індикаторів, який дозволяв би провести оцінку з урахуванням усіх факторів, що визначають розвиток регіону: економічних, соціальних, політичних, екологічних.

Відтак, перш за все, необхідно обґрунтувати заходи стосовно систематизації і розвитку науково-аналітичної бази управління соціально-економічним розвитком регіону, для чого варто: уточнити критерії і показники соціально-економічної ефективності управлінської діяльності в регіоні; розробити методику аналізу і оцінки рівня господарської діяльності у регіоні. Слід зазначити, що алгоритм розрахунків по даній методиці дозволяє отримати об'єктивну характеристику стану господарства регіону та його місця у народногосподарському комплексі країни, виявити реальний ресурсний потенціал забезпечення соціальних потреб населення.

Невід'ємним складником конкурентоспроможності регіонів є зростання ділової активності та оптимізація структури підприємництва, що потребує від місцевої влади посиленої уваги до такого: визнання розвитку малого підприємництва пріоритетним напрямом соціально-економічної політики на місцевому рівні та відповідне унормування цього положення у

програмних документах і заходах державного управління; всебічної підтримки започаткування підприємницької діяльності (надання на конкурентних засадах приміщень і виробничих потужностей, виділення земельних ділянок підприємцям та установам, створення розвиненої інфраструктури для ведення бізнесу); сприяння суб'єктам малого підприємництва у доступі до мікро-кредитів (за рахунок тісної співпраці з регіональними фондами підтримки підприємництва); сприяння розвитку малого підприємництва на селі (зокрема у сфері приватного сільськогосподарського виробництва, у секторі домогосподарств, сільського та зеленого туризму тощо); формування інвестиційної карти регіону; включення сфер, привабливих для малого підприємництва, до переліку інвестиційних об'єктів, пріоритетність залучення інвестицій до сектору малого підприємництва; надання консультаційної та інформаційної підтримки суб'єктам малого бізнесу щодо диверсифікації сфер підприємницької діяльності, у тому числі на інноваційній основі; залучення суб'єктів малого та середнього підприємництва до виконання державних і регіональних замовлень; запровадження регулярного моніторингу щодо стану малого підприємництва з відповідним коригуванням (на основі його результатів) заходів у межах програм розвитку територій.

При цьому, корпоративним об'єднанням підприємців необхідно створити систему корпоративної статистики і, спираючись на неї, розробляти пропозиції щодо перспектив та напрямків економічного розвитку регіонів. Уявляється найбільш доцільним провести таку роботу в рамках регіональних торгово-промислових палат, які вже накопичили певні бази даних (реєстри підприємств, статистика окремих товарних ринків, міжрегіональних угод тощо).

Забезпечення зайнятості населення та розвитку підприємницької діяльності неможливе без відповідної трансформації процесів відтворення трудового потенціалу. Адаже процес територіального відродження, як і вихід національної економіки на вищий ступінь розвитку, вимагає створення не лише сучасної матеріально-технічної бази, впровадження новітніх, високопродуктивних технологій, а й формування такої висококваліфікованої продуктивної сили, яка за своєю структурою і професійним складом була спроможною задовольнити потреби ринкових перетворень. На жаль, прогресуючий спад виробництва, різке зниження доходів більшості працюючих призвели до руйнування інтелектуального потенціалу населення, знецінення мотиваційних стимулів до підвищення продуктивної праці, до масової декваліфікації кадрів.

Враховуючи перераховані проблемні моменти та їх природу, вихідною базою для формування державного механізму збереження та відтворення трудового потенціалу має бути створення системи його моніторингу. Саме

моніторинг дав би можливість завчасно запобігати виникненню небезпечних явищ у соціально-трудої сфері, ґрунтовно розробляти як оперативні соціальні, організаційно-економічні і політичні рішення, так і довготермінову стратегічну політику щодо збереження і ринкової трансформації трудового потенціалу.

Висновки та пропозиції. Таким чином, розмаїтість застосовуваних механізмів регулювання територіального соціально-економічного розвитку покликано забезпечити створення раціональних і взаємовигідних відносин між державою й місцевими органами влади, адаптувати до сучасних умов здійснення реформ, наблизити механізми регулювання територіального економічного розвитку до норм і стандартів Європейського Союзу з метою інтеграції економіки України у світовий економічний простір.

Список використаних джерел:

1. Козоріз М. Напрями модернізації механізмів реалізації державної політики територіального розвитку в Україні. Регіональна економіка. 2015. № 2. С. 52-61.
2. Олексенко Р.І. Причини та наслідки інфляційних процесів в Україні. Ефективна економіка [Електронний ресурс]. 2009. №3. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=44>
3. Підвисоцький Р. Регіональна економічна співпраця сприятиме сталому розвитку України. Вісник НБУ. 2014. № 8. С. 42-45.